

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ КЛАСТЕРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ АГРАРНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Обґрунтовано основні переваги кластерного співробітництва в галузі агропромислового виробництва з позиції стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств при виконанні умови забезпечення сталого розвитку регіону.

Ключові слова: кластер, стратегічний розвиток, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Тенденції структурної перебудови світової економіки вимагають дослідження новітніх форм економічного співробітництва з метою визначення їх соціально-економічної ефективності як для суб'єктів господарювання, так і для розвитку територій в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні положення кластерних теорій закладені в працях класиків економічної науки, зокрема: А. Сміта, Д. Рікардо, А. Маршалла, М. Вебера, Х. Зіберта, Р. Солоу, П. Бурдьє, увага яких зосереджена на вивченні закономірностей формування галузевих секторів економіки, впливу ефекту масштабу, взаємозв'язку географічних особливостей та типів спеціалізації виробництва. Подальші дослідження, зокрема, формалізація теорії кластерів, висвітлені в працях Дж. Харріса, М. Портера, Р. Коуза та ін.

Організаційно-управлінські аспекти функціонування кластерних утворень, а також потенціал їх соціально-економічної ефективності розкриті в роботах вітчизняних вчених: В.М. Гейця, М.П. Войнаренка, С.І. Соколенка, В.І. Захарченка та ін. Перспективи кластеризації в аграрній сфері розглядаються Н.М. Коваленком, М.Ф. Кропивком, Д.Ф. Крисановим, О.М. Одінцовим, П.Т. Саблуком та ін.

² Примітка. Науковий керівник: Єрмаков О.Ю., доктор економічних наук, професор.

Постановка завдання. Оцінити переваги кластерного співробітництва в агропромисловій сфері з точки зору підвищення стійкості стратегічного розвитку аграрних підприємств в умовах трансформаційних соціально-економічних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток міжнародних інтеграційних процесів, що є основним проявом глобалізації, сприяє актуалізації питання формування адаптивного бачення стратегічного розвитку економічної діяльності для вітчизняних виробників, зокрема, в галузі агропромислового виробництва. До основних загроз сучасного етапу розвитку інтеграційних процесів слід віднести:

- зростання конкурентного тиску внаслідок посилення відкритості національної економіки;
- підвищення якісних вимог до продукції та технологічних умов виробництва;
- посилення впливу міжнародного правового поля в контексті міжнародної співпраці та ін.

Таким чином, виникає потреба переходу до гнучких типів організації економічної діяльності. Саме таким є кластерний підхід, який забезпечує можливість нарощування конкурентних переваг в довгостроковій перспективі для суб'єктів малого та середнього бізнесу, що є актуальним, зокрема, для галузі сільського господарства.

Кластер можна визначити як систему суб'єктів господарювання різноманітних напрямів суспільної діяльності, пов'язаних економічними відносинами з-приводу реалізації власних та суспільних інтересів в межах певного галузевого спрямування на умовах добровільності, ініціативності, інноваційності та довгостроковості.

Як відзначає Кулявець В.М. концепція кластерів є квінтесенцією надбань теорій «конкурентоспроможності, інституційного, інноваційного, територіального та промислового розвитку» [4]. Даний підхід сприяє підвищенню конкурентоспроможності економічної системи на всіх її рівнях –

окремих суб'єктів господарювання, регіонів, загальнодержавному рівні. Кластерний підхід організації економічної системи на противагу галузевому є більш гнучким та адаптивним, таким, що зміщує акценти з централізації до децентралізації, дозволяє гармонізувати відносини державного та приватного сектору, стимулюючи підприємницький інтерес та водночас виконуючи регуляторну функцію в процесі узгодження економічних відносин.

Кластерний підхід передбачає комплексне застосування сучасних орієнтирів соціально-економічного розвитку, зокрема, спеціалізації, кооперації та концентрації виробництва.

Доцільність формування кластерів в агропромисловому секторі обґрунтовується умовою міжнародної співпраці, зокрема, в рамках СОТ, що передбачає загострення конкуренції на внутрішньому ринку та необхідність додержання міжнародних стандартів та норм для експортоорієнтованих виробників.

В даному контексті кластер забезпечує посилення конкурентоспроможності виробництва шляхом інтеграції усіх суб'єктів соціально-економічних відносин, прямо чи опосередковано заінтересованих в агропромисловому виробництві, формуючи завершений виробничий цикл. Так, центром або ядром кластера є підприємства – виробники сировинної чи готової продукції, довкола яких формується інфраструктурне середовище, що забезпечує ресурсне постачання в розрізі виробничого, наукового, консалтингового, освітнього, фінансового обслуговування, а також органи регіональної влади, громадські організації.

Характерними особливостями кластера є географічна концентрація, спеціалізація, система учасників, гармонізація конкуренції та кооперації, довготривалий життєвий цикл.

Кластерна співпраця має ряд вагомих переваг над індивідуальним господарюванням, в сучасних умовах, які пояснюються ефектом синергії від спільної цілеспрямованої діяльності інститутів кластеру і, зокрема, передбачають:

- всебічне ресурсозабезпечення, в тому числі інформаційне;
- зниження трансакційних витрат;
- потенціал збільшення потужностей виробництва та розширення ринків збуту продукції;
- забезпечення належної техніко-технологічної якості виробництва;
- підвищення економічної ефективності виробництва;
- перспективи розвитку диференційованого виробництва на основі реінвестування від головних галузей;
- комплексне інфраструктурне забезпечення аграрного виробництва;
- орієнтація на споживача в розрізі системи "ціна-якість" з метою формування конкурентних;
- орієнтація на довготривалі економічні відносини;
- формування стратегічного бачення розвитку організації;
- організація діяльності на інноваційних засадах;
- розкриття підприємницького потенціалу в процесі внутрікластерної конкуренції.

Ефективність кластера в контексті забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, що на сьогодні є актуальною проблемою та одним із визначальних факторів формування стратегії розвитку аграрних підприємств, проявляється у:

- стабілізації функціонування ринку праці регіону, підвищенні рівня зайнятості та професійної підготовки населення;
- сприянні розвитку соціальної інфраструктури територій;
- забезпеченні потреб споживачів як внутрішнього, так і зовнішнього ринку конкурентоспроможною продукцією;
- підвищенні якості життя населення на основі соціально-економічного та екологічного збалансування;
- зростанні ВРП;
- стабілізації наповнення місцевих бюджетів;

- організації виробничого процесу на принципах раціонального природокористування, природовідтворення та загальної екологізації виробництва;
- підвищенні ефективного використання ресурсного потенціалу регіону;
- реалізації інноваційного потенціалу, прискорення інноваційного розвитку регіону при виконанні умови екологічної безпечності виробництва в контексті концепції сталого розвитку регіону.

Таким чином, в період трансформаційних змін в економічному просторі кластерне співробітництво заслуговує на підвищену увагу безпосередніх учасників виробничого процесу, а також потребує державного регулювання в розрізі організаційно-економічної підтримки підприємницьких ініціатив, методичного забезпечення розвитку соціальної та виробничої інфраструктури регіону, стимулювання вітчизняних та іноземних інвестицій в розвиток кластерів.

Висновки. Кластерні об'єднання слід вважати перспективним шляхом розвитку стратегічно орієнтованих суб'єктів господарювання в галузі агропромислового виробництва з огляду на їх позитивну соціально-економічну, екологічну, інноваційну спрямованість. Спільна узгоджена діяльність суб'єктів різних організаційно-правових форм та напрямів господарювання сприяє зниженню конкурентної напруги ринкового середовища, формуванню об'єктивного стратегічного бачення та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та в результаті індивідуальному та синергетичному економічному зростанню.

Література

1. Войнаренко М.П. Кластери в інституційній економіці: монографія / М.П. Войнаренко. – Хмельницький: ХНУ, ТОВ «Тріада-М», 2011. – 502 с.
2. Єрмакова О.А. Роль кластерів у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності регіону [Електроний ресурс] / О.А. Єрмакова //

Економіка промисловості. – 2009. - No 48. Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/eprom/2009_48/st_48_12.pdf.

3. Іванько А. В. Розвиток аграрного сектору регіону на основі кластерного підходу / А. В. Іванько // Економіка АПК. - 2009. - № 4. - с. 32-37

4. Кулявець В.Г. Розвиток кластерів в умовах глобалізації/ В.Г.Кулявець // Матеріали шостої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Україна наукова», 21-23 грудня 2009 р., м. Київ. – К., 2009. – С. 86-89.

Abstract.

Problem statement. *Assess the benefits of cluster cooperation in agro-industrial sector in terms of increased stability of the strategic development of agricultural enterprises in the transformation of socio-economic processes.*

Results. *Development of international integration, which is the main manifestation of globalization contributes to mainstreaming the issue of forming an adaptive strategic vision of economic activity for local producers, particularly in the areas of agricultural production. The major threats to the current stage of the integration process should include: growth of competitive pressure due to increased openness of the national economy; increasing quality requirements for products and technological conditions of production; the growing influence of the international legal framework in the context of international cooperation.*

There is a need the transition to flexible types of economic activity. Precisely such is cluster approach, which provides opportunities for building competitive advantage in the long term for small and medium businesses, which is important, especially for agriculture.

Cluster cooperation has a number of significant advantages over individual production, in modern conditions, which is explained by the synergy of joint and focused activities of cluster institutions.

Conclusions. *Cluster cooperation should be considered as perspective way of strategically oriented businesses in agricultural production due to its positive socio-economic, environmental, innovation orientation. Jointly agreed activities of different organizational forms and ways of managing reduces stress of the competitive market environment and increases individual and synergetic economic growth.*

УДК 331.105

Гудзинський С.О.,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ: ЇЇ СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ В РЕГУЛЮВАННІ ЗАЙНЯТОСТІ

Анотація. У статті досліджуються сутність та сфери реалізації соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, зайнятість.